
La ruptura municipal de 1979¹

Joaquim Nadal i Farreras.²

Aquest Congrés que ara clausurem ens ha convidat a reflexionar sobre “Barcelona, del franquisme a la democràcia. El protagonisme de la ciutadania (1973-1983)”, i en aquest marc em proposo de fer una revisió sobre la recepció del canvi municipal i el seu impacte en el context i en el marc cronològic de la transició. Em proposo de fer una reivindicació del paper del municipalisme en la materialització d’un canvi polític transcendent, amb petjada profunda, i amb incorporació activa i identificació de la ciutadania. Si els moviments socials han estat gairebé sempre el motor del canvi, la incorporació de les dinàmiques i de les propostes dels moviments socials en el marc municipal esdevé una peça essencial per valorar els progressos efectius i tangibles en l’àmbit de la vida dels pobles i les ciutats de Catalunya i dels seus habitants.

Catalunya i els ajuntaments

A *Les ciutats invisibles* d’Italo Calvino hi ha una escena dialogada molt il·lustrativa.

Marco Polo descriu un pont pedra per pedra.

Kublai Khan li pregunta: quina pedra sosté el pont?

Marco Polo respon: El pont no s’aguanta per una pedra o altra, per aquesta o aquella, sinó per la línia de l’arc que formen entre totes.

Kublai Khan queda en silenci, reflexiona i després afegeix: Per què em parles de pedres? El que m’interessa de veritat és l’arc.

Sense pedres no hi ha arc, digué Marco Polo.

Aquesta citació l’he vist utilitzada moltes vegades i no m’estranya que per exemple Renzo Piano la faci servir per a l’obertura d’un seu llibre sobre arquitectura. A mi però per avui m’ha semblat que podia ser una bella metàfora sobre Catalunya i afirmar que: “Sense ajuntaments no hi ha Catalunya”.

Sobre la base de l’arc ens podríem preguntar si Catalunya és en realitat un sol poble, un tot, configurat per moltes pedres o si l’imaginari col·lectiu de Catalu-

1. Text de la conferència de clausura del XVI Congrés d’Història de Barcelona. El Born, 28/11/2019

2. Director de l’Institut Català de Recerca en patrimoni cultural. Universitat de Girona.

nya un sol poble, hem sentit sovint— s’ha dibuixat sense considerar la globalitat individualitzada de les diverses pedres que componen l’arc?

Temo que des de les abstraccions emocionals s’hagi perdut sovint de vista aquesta realitat material i social, municipal i ciutadana, tangible i quotidiana.

Per aquest motiu la cruïlla del 1979 em porta un instant a rescatar diversos moments històrics d’una societat dualitzada i de contrast social molt intens, per no dir-ne, simplement, una societat de classes amb els seus episodis de lluita de classes. Una dualització més ignorada que menystinguda per les classes dirigents tot i deixant clar que la ignorància no és eximent de res.

En la història contemporània de Catalunya la societat catalana establerta ha despertat sobtada diverses vegades d’una complaença somnolent. Així, molt a principis del segle xx i en moments d’efervescència del catalanisme polític, la Setmana Tràgica del 1909 va ser el contrapunt a l’eufòria i a la ficció unitària de la Solidaritat Catalana del 1906. Més endavant la vaga de La Canadenca del 1919 ho va ser del paradigma noucentista de la Mancomunitat i del primer projecte d’Estatut.

En un moment més convuls la revolució de juliol i dels mesos posteriors del 1936 va ser en un cert sentit el contrapunt de la Generalitat republicana i estatutària, si bé dialècticament i gairebé simultàniament la integra i s’hi contraposa. Les inundacions del Vallès l’any 1962 van ser una bufetada a la cara de la condescendència burgesa amb el franquisme.

No acabo de gosar seguir per aquest camí per al període del 1975 al 1979. Però els resultats de les eleccions legislatives del 1977 i el 1979 i de les municipals del 1979, l’alarma per la Catalunya roja, poden molt bé ser un dels darrers episodis d’aquesta dualització aparentment trencada pel mite de la unitat civil del poble de Catalunya i la quimera de Catalunya, un sol poble. Si bé és veritat que la mobilització social i interclassista, moguda des de les esquerres i principalment des del PSUC, entorn de l’Assemblea de Catalunya i de les grans manifestacions del 1976 i el 1977, ens acosten potser a l’únic dels moments de ruptura amb la dualització assumint junts la llibertat (les llibertats), l’amnistia i l’Estatut d’Autonomia bé valien una acció unitària i compartida.

Sigui com sigui i per tornar a situar-nos en el marc municipal, podem dir que el mapa del 1979 va ser el de la veu plural de la Catalunya real. Però justament per això té sentit que en dates recents, i també acudint a citacions d’Italo Calvino a les seves ciutats invisibles, Marc Andreu ens hagi ofert *Les ciutats invisibles. Viatge a la Catalunya metropolitana* (Barcelona, L’Avenç, 2016). Un llibre que ens convida a transitar per ciutats i barris que posen de manifest la permanent dualització social i urbana de Catalunya, com una dada sovint oblidada o menystinguda i, en canvi, essencial per tractar de comprendre el país i la societat en tota la seva complexitat. Marc Andreu ens proposa un recorregut per la geografia de la Catalunya menys mesocràtica i, en aquest sentit, més potencialment vulnerable, d’una banda, i més mobilitzable, de l’altra. La geografia de ciutats dins de la ciutat, de barris prohibits, de barris proscrits, de barris emergents. La Mina, el Poblenou, Nou Barris, la Marina, Santa Coloma, Badalona, Montcada, Badia, l’Hospitalet, Sant Boi, Cornellà, el Prat, Terrassa, Rubí, Salt, conca d’Òde-

na, Tarragona. I encara sabríem afegir-hi molts barris de la perifèria de ciutats canòniques de l'imaginari clàssic de la Catalunya burgesa i benestant en una visió parcial, esbiaixada i incompleta de la nostra realitat social.

Hi ha, en aquest sentit, una geografia social i en molt bona mesura una geografia electoral que atorga a la realitat de Catalunya una riquesa plural que defuig l'estereotip de la unitat a qualsevol preu. Aquest és el marc d'anàlisi i d'interpretació per abordar la ruptura municipal del 1979 i les seves implicacions amb els moviments socials i la ciutadania.

Un balanç historiogràfic

No sé si per encaixar els canvis del 1979 en la història contemporània de Catalunya ens podem permetre un balanç historiogràfic o hem de fer més aviat esment d'un desert historiogràfic. Hi ha, és evident, molta bibliografia sobre el món municipal. Però si hi entrem ens adonem que encara no hem fet la transició de les anàlisis geogràfiques, urbanístiques, sociològiques, demoscòpiques, polítiques que tracten de desgranar les dinàmiques internes i les dinàmiques urbanes del món municipal, cap a la plena incorporació d'aquest període de canvi a les anàlisis històriques³. Mentre el món municipal és, ja de fa temps, un camp obert per a tota mena de disciplines i, en canvi, no ho és, o encara no ho és prou, per a la història.

Us convido, doncs, a fer l'exercici de buscar en els manuals i en les obres generalistes d'història d'Espanya i d'història de Catalunya la traça de les transformacions en el món local. La veritat és que només trobareu referències escadusseres i que el discurs general subordina i supedita l'escala local a la visió de conjunt més directament superestructura. L'àmbit macro domina sobre el micro. I en l'anàlisi política, l'escala local és considerada un succedani de la política.

La nomenclatura del dret aprofundeix l'esclètxa situant les eleccions generals, les legislatives, a l'escala política, mentre que les eleccions locals són conceptualitzades com a eleccions administratives.

Darrere d'aquestes omissions o d'aquestes visions limitades hi ha un debat sobre la naturalesa del poder i de la sobirania que es voldria més directament situat en consultes més generals i, en canvi, es negaria a l'escala local, on l'exercici de la sobirania i del mateix poder que n'emana seria més directe i més connectat amb els moviments socials.

3. Malgrat aquesta constatació vull fer esment d'algunes publicacions la majoria de caràcter commemoratiu, i que en alguna de les etapes d'aquests quaranta anys i amb estudis procedents de les diverses disciplines esmentades han introduït la perspectiva històrica.

NELLO, Oriol (dir.). *10 anys d'ajuntaments democràtics (1979-1989). Elements per a un balanç*. Barcelona: Federació de Municipis de Catalunya / Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, 1989. Amb treballs de Víctor Farré, Amador Ferrer, Emili Mas, Xavier Mateu, Joan Subirats i Josep M. Vallès.

MIR, Josep; CHAVERO, Joan; PARICIO, Eduard; SEGURA, Gemma; VENDRELL, Montserrat: *L'autonomia local a Catalunya (1979-1990)*. Barcelona: Federació de Municipis de Catalunya, 1990.

NELLO, Oriol (dir.). *20 anys d'ajuntaments democràtics. Elements per a un balanç i un debat de futur*. Barcelona: Federació de Municipis de Catalunya / Institut d'Estudis Metropolitans, 1999.

MAGRE FERRAN, Jaume. *L'alcalde a Catalunya*. Barcelona: ICPS, 1999.

La societat i la ciutadania disten molt de ser des de l'àmbit de la ciutat "subjecte històric" en el marc de la historiografia.

Si la constància i la presència de la vida municipal als llibres d'història és, en general, una absència clamorosa, encara ho és més pel que fa a la constatació del paper dels moviments socials i dels moviments veïnals en el context del franquisme i de la transició. Uns i altres esdevenen amb lentitud exasperant matèria historiable.

Som lluny encara de tenir respostes clares a la pregunta sobre qui són de veritat els actors del canvi. Potser perquè ens hem entretingut més en el coneixement dels intèrprets del canvi que en l'anàlisi i l'estudi dels actors del canvi.

Com som també molt lluny encara de disposar d'estudis que ens expliquin com els moviments polítics, socials, veïnals, mediàtics, clandestins en temps de l'oposició democràtica al franquisme van confluïr, en concentracions diverses, en la materialització dels poders locals a partir d'abril del 1979.

L'empenta i la intermediació dels ajuntaments des del 1979 no s'entendrien si no disposéssim d'un coneixement de les energies que hi conflueixen, des de molt diversos camps, amb graus diferents d'entusiasme i "entrisme" institucional durant el franquisme i en el més immediat postfranquisme.

En el conjunt d'Espanya hem de fer esment d'una excepció que confirma la regla del desert historiogràfic: Rafael Quirosa-Cheyrouze y Muñoz i els seus equips que han contribuït a trencar el mal fat que ha acompanyat el món local en el camí de la història. Una mostra en podria ser el llibre que va publicar amb Mónica Fernández Amador: *Poder local y transición a la democracia en España* (Granada: CEMCI, 2010).

En el cas de Catalunya podem esmentar algunes esclatxes més. En aquest sentit el professor Andreu Mayayo a la Universitat de Barcelona ha impulsat l'estudi d'aquest període que va des dels anys seixanta fins als vuitanta. Encara no fa un any vaig participar en el tribunal d'una tesi doctoral que em va produir un cert vertigen perquè convertia en matèria historiable, com a mi m'agrada, una època en la qual jo mateix hi havia participat directament com a protagonista. La tesi de David Sancho Paris tractava de La transició democràtica i el municipalisme a Catalunya. El cas de l'Alt Penedès, 1977-1983 (UB, 19/12/2018), i hi podíem trobar el clergat conciliar i progressista (un joveníssim vicari de Vilafranca del Penedès, Francesc Pardo Artigas, ara bisbe de Girona), les elits intel·lectuals, el moviment obrer i sindical —catòlic o no— i els moviments veïnals nodrits de la base associativa i de les professions liberals que pugnaven per esberlar un sistema polític aparentment monolític i inalterable.

Abans, però, també en forma de tesi doctoral Mayayo havia dirigit els treballs de Marc Andreu Acebal que van culminar en el seu llibre *Barris, veïns i democràcia. El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)* (Barcelona: L'Avenç, 2015) que és tot ell una declaració de principis historiogràfics, metodològics i polítics per analitzar, ponderar i valorar els canvis produïts entre els anys seixanta i vuitanta i la identificació dels principals actors del canvi.

No cal dir que també hi van ajudar la creació de centres d'estudis com el CEUMT, de revistes com *Gestió Ciutadana*, o el paper tutelat i impulsat per Manuel

Vázquez Montalban i Josep Maria Huertas a través del col·legi d'aparelladors i molt especialment de la seva revista *CAU*. I cal també tenir en compte els informes que de forma regular elabora la Fundació Carles Pi Sunyer. Caldria afegir que l'estudi del postporciolisme fins a arribar a la gestió de l'etapa predemocràtica i reformista de l'alcalde Josep M Socias Humbert assenyalen també un camí encara per fresar.

La revolució dels ajuntaments. Benestar i igualtat

El 14 de gener de 1934 hi va haver eleccions municipals a Espanya. Les darreres eleccions municipals democràtiques fins a les del 3 d'abril de 1979. Entre unes i altres van passar 45 anys sense eleccions locals; 5 anys en l'etapa republicana inclòs el període convuls de la guerra i 40 sota el franquisme. Si prenem el final de la Guerra Civil com a referència, l'any 2019 ha fet vuitanta anys de l'inici de l'Espanya franquista amb la guerra acabada i quaranta anys des del retorn a la democràcia dels ajuntaments.

40 anys de democràcia municipal són exactament 10 mandats municipals resultat de 10 eleccions municipals i ara ja caminem en l'onzè mandat després de les eleccions de maig del 2019.

Així, a tall de recompte i de referència cronològica imprescindible, després de les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 i de les del 14 de gener de 1934 passem a les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979 i successivament a les del 8 de maig de 1983, 10 de juny de 1987, 26 de maig de 1991, 28 de maig de 1995,

13 de juny de 1999, 25 de maig de 2003, 27 de maig de 2007, 22 de maig de 2011, 24 de maig de 2015 i, finalment, com ja hem dit les onzenes eleccions municipals de la democràcia celebrades el 26 de maig de 2019.

40 anys en democràcia després de 40 anys sense democràcia són ja una dada molt rellevant i permeten subratllar la normalitat democràtica i la continuïtat institucional en democràcia com un valor estable.

El segon aspecte que cal subratllar és l'evolució gradual des de l'efervescència democràtica després de les primeres eleccions després de 45 anys fins a l'estabilitat i la normalitat afermada successivament convocatòria rere convocatòria. S'ha perdut la frescor espontània, l'alegria desbordant, dels anys fundacionals, i s'ha avançat per camins de professionalització i d'una certa inèrcia; s'ha guanyat en eficàcia i s'ha perdut vitalitat.

Un tercer aspecte emergeix com una qüestió transcendent; malgrat que no és un tema que hagi captat l'atenció dels historiadors, els fets demostren que l'arribada de la democràcia als municipis ha resultat en l'etapa més fructífera de canvis, progrés i modernització del mapa dels pobles i de les ciutats de tot Catalunya i de tot Espanya. Sense por d'equivocar-nos podem afirmar que la transformació dels municipis i de les condicions de vida de la ciutadania en aquests municipis és la revolució de més entitat de la història contemporània del nostre país.

Un cop feta aquesta valoració més general, cronològicament quantitativa i municipalment qualitativa, convé que analitzem algunes qüestions amb més detall.

Una transició des de dalt

La transició a escala local va tenir uns efectes de canvi estructural, incomplet és clar, superior a la modificació de les superestructures de poder general. El canvi valorat de forma acumulativa va ser de més entitat malgrat que justament la democràcia va arribar als ajuntaments més tard que a les institucions de l'estat.

Crida molt l'atenció que s'escolessin prop de quatre anys des de la mort del dictador Francisco Franco el 20 de novembre de 1975 fins a les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979. Recordem breument els fets. Primer, els intents conservadors de perpetuació del franquisme des de dins del franquisme (Arias Navarro) i després la proposta pactada de superació del franquisme des de dins (Adolfo Suárez) i des de fora (forces polítiques democràtiques en un procés des de l'agitació clandestina a la seva progressiva legalització). Aquest acord va portar a les eleccions legislatives del 15 de juny de 1977, el retorn del president Josep Tarradellas i Joan i el restabliment de la Generalitat el 23 d'octubre de 1977, al referèndum constitucional de 6 de desembre de 1978 i a les eleccions legislatives d'1 de març de 1979, abans d'arribar a les eleccions municipals de 3 d'abril de 1979.

Fet i fet, doncs, unes Corts i un Senat democràticament elegits el 15 de juny de 1977 i l'1 de març de 1979 van conviure amb els ajuntaments franquistes i els alcaldes nomenats en aquest marc durant pràcticament un any i deu mesos. És, doncs, legítim de preguntar-nos quin era el capteniment dels ajuntaments franquistes en un context general marcat per una democràcia incipient, i quins efectes de paràlisi i endarreriment va poder ocasionar aquesta dualitat singular de poders entre el nivell local i el nivell general. El llibre ja esmentat de Marc Andreu sobre els moviments veïnals a Barcelona ens aporta una de les claus que explicaria aquest endarreriment: la confessió explícita de Juan Carlos I de Borbón als més alts mandataris dels Estats Units en el sentit que de cap de les maneres no cometria l'error del seu avi de convocar unes eleccions municipals en un context de ruptura que poguessin tenir un caràcter plebiscitari per a la monarquia.

La passivitat dels ajuntaments franquistes (més de 8.000 a tot Espanya) en una mena d'actitud de ni fer ni deixar fer va topar sovint, i aquest és un tema que també haurà de ser objecte d'estudi, amb la creació de comissions de control i de seguiment des de l'oposició democràtica organitzada.

Sabem que algunes revisions de la transició impugnen el seu valor democratitzador i posen l'èmfasi en el context de violència en què es va produir. Però, analitzant la situació del moment, sembla indubtable que el canvi es va dur a terme de la manera que ho feia possible una correlació de forces que tenia l'empenta dels moviments cívics i polítics i, en contrapartida, el fre de les forces conservadores i reaccionàries que no volien cedir ni un pam de la seva supremacia

en el poder. La Transició espanyola no va ser ni exemplar, ni modèlica, però va ser la que va poder ser ateses les circumstàncies històriques i d'aquesta realitat no es pot inferir alegrement i frívolament que el règim del 78 és una herència contaminada del franquisme.

Sabem també que els moviments veïnals a les ciutats estaven mobilitzats i enquadrats per fer possible el canvi en la vida municipal i desfermar d'aquesta manera totes les energies i impulsos que havien estat frenats per un context dictatorial i manifestament antidemocràtic. En aquest sentit, les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979 van tenir com un efecte alliberador, van deixar anar totes les energies frenades, com si les aigües per fi poguessin córrer lliurement després de dècades de dics de contenció, ara finalment enderrocats.

El llast del franquisme

Un dels efectes més nocius del franquisme a part de la corrupció i de la imposició d'un pensament únic dominant, imposat a través del partit únic i del nacionalcatolicisme, va ser la impunitat davant l'incompliment de la llei. Així, l'urbanisme franquista va ser catastròfic malgrat que la llei del sòl del 1956 s'ha considerat sempre progressista en el seu context. Però el fet és que va ser la llei més sistemàticament conculcada de totes les que en el terreny de les ciutats es puguin recordar.

Els ajuntaments franquistes ateniïen amb recursos escassos i amb criteris dubtoses qüestions peremptòries sovint vinculades al funcionament de la ciutat sense atendre el funcionament i les necessitats de la societat. Govern de les coses, deficient, sense la ciutadania. I això deixant una màniga molt ampla per al creixement de l'especulació urbanística sense contrapartides, sense norma i sovint amb un evident endarreriment dels serveis més elementals en relació amb l'evolució mateixa de la ciutat física: cases sense carrers o en carrers indignes d'aquest nom.

Les promocions públiques d'habitatge, en un intent de superar el barraquisme, eren perifèriques i classistes, amb emplaçaments selectius determinats pel preu del sòl més que per criteris de centralitat, compacitat i coherència. Les ciutats del franquisme eren ciutats duals (recordem les ciutats invisibles de Marc Andreu), amb ciutadans de primera i ciutadans de segona i amb mecanismes de discriminació física i social molt evidents.

Per la seva banda els creixements urbans eren desordenats i es fa molt evident, com hem dit, que les cases (els immobles de multipropietat) anaven a una velocitat i els serveis a una altra molt més lenta; no era estrany, doncs, de trobar que les cases haguessin avançat molt més que els carrers. Per ser més clars encara: cases de pisos podien estar en llocs sense voreres, sense enllumenat, sense pavimentació i en alguns casos fins i tot sense clavegueram.

Queda clar també que si els plans generals, dels municipis que en tenien, o el Pla general metropolità a l'àrea de Barcelona eren les eines per interve-

nir i condicionar el creixement urbà, aquestes eines transiten del franquisme a la democràcia sense solució de continuïtat. Tant que les modificacions de les determinacions i de les prioritats, sempre condicionades per la presumpció de seguretat jurídica i de respecte als drets adquirits, van dependre molt de la capacitat i de la voluntat de gestió i d'intervenció rectificadora de tècnics i sobretot de polítics avalats pels seus tècnics.

En aquell moment històric sempre va quedar en un segon pla la capacitat i la voluntat de trencar aquestes suposades seguretats jurídiques i materials a partir del convenciment que, entre els drets adquirits i els drets exercits, hi havia una escletxa per produir canvis substancials sense perjudici per a les hisendes municipals, i per tant, sense generar dret a indemnització compensatòria.

Si és clar que mancava el més elemental per dotar els carrers i les cases i els ciutadans que les habitaven de la dignitat de carrers i d'habitatges imaginem-nos el que mancava per atendre les necessitats qualitatives. En el franquisme era per exemple, amb excepció d'algunes fàbriques, impensable la incorporació massiva de la dona al mercat de treball perquè no hi havia polítiques públiques per a les etapes preescolars i la corresponent dotació d'escoles bressol.

En un cert sentit els primers programes municipals dels moviments democràtics i cívics responien a una estructura molt elemental: eren el positiu del negatiu de la fotografia dels municipis del darrer franquisme i hi afegien elements qualitius d'una nova agenda política, impensable fins a aquell moment.

Una nova agenda política

En el context nou de les noves administracions municipals emergien dos temes estructurals marcats per dèficits acumulats. El dèficit pressupostari i les rigideses competencials.

En aquests terrenys es va patir una hipoteca latent que trigaria a resoldre's i que en alguns aspectes no està, encara ara, resolta del tot: trigarien les primeres lleis de bases del règim local i trigarien les mesures econòmiques i fiscals per dotar els ajuntaments de més recursos.

Abans de començar a disposar d'alguns recursos i d'una mínima autonomia financera els ajuntaments van haver de passar per l'episodi de les factures no comptabilitzades (factures al calaix), dels deutes acumulats amb les companyies de serveis, i de la discussió sobre la manera d'atendre aquests deutes. Algunes companyies de serveis (elèctriques i de neteja i recollida d'escombraries) mal acostumades durant el franquisme i condescendents amb els ajuntaments franquistes van voler cobrar de cop el que havien anat ajornant als ajuntaments anteriors i això va donar peu a algun episodi de tensió i d'interpretació correcta dels poders i de la sobirania exercida pels nous ajuntaments.

Abans d'arribar a una certa normalització pressupostària i d'arribar a formular autèntics pressupostos d'inversions es va haver de passar per l'episodi dels pressupostos extraordinaris de liquidació de deutes i el desbloqueig del crèdit

als ajuntaments que passava en aquella època únicament per la finestreta del Banco de Crédito Local.

D'altra banda, es va suscitar molt ràpidament un debat obert sobre les competències municipals i sobre els models de gestió. La qüestió era si els ajuntaments havien de ser administracions circumscrites a la lletra de la llei o administracions obertes a les demandes ciutadanes. Es tractava d'inventar des del no-res noves polítiques de sòl i habitatge, per exemple, o noves polítiques de seguretat ciutadana que atorguessin a les policies locals la capacitat d'actuar en tota mena de conflictes i fins i tot assumir funcions de policia judicial. Hi havia alcaldes que per no embolicar-se i per no generar una pressió pressupostària sobre el capítol de personal volien que la policia municipal es limités a fer complir les ordenances municipals i a regular el trànsit. Va prevaldre, però, una nova escola que propugnava unes policies integrals i democràtiques que requerien uns processos de selecció i de formació una mica sofisticats. La contribució que va fer en aquest terreny Jaume Curbet i Hereu va ser determinant i ha deixat una petjada clara en el nou model policial de Catalunya.

Així doncs més enllà d'aquesta doble hipoteca que acabem d'esmentar la revolució municipal va venir marcada per un capgirament de les prioritats. Es tractava de donar veu al ciutadà individual i col·lectivament, d'incorporar a l'acció municipal d'una manera directa la vida i la veu dels ciutadans. Es tractava de superar el dèficit democràtic acumulat. De revisar la memòria de la ciutat i d'entroncar amb anteriors períodes democràtics i anteriors agendes reformistes de caire socialdemòcrata *avant la lettre*.

Es tractava també de superar els dèficits bàsics dels serveis municipals, de les infraestructures i dels equipaments. Atorgar seguretat jurídica als actes administratius, sense discrecionalitat, i revisar els paràmetres de l'urbanisme amb voluntat transformadora aprofitant els poders i les esclètxes que he esmentat una mica abans. Atendre les necessitats més bàsiques de la ciutadania en matèria de serveis socials, habitatge, ocupació i mobilitat. Atorgar una prioritat i un valor integrals i transversals a l'educació, la cultura i l'esport.

Darrere d'aquests enunciats generals tots sabríem identificar els canvis estructurals més rellevants que tenen una traducció física i qualitativa als municipis.

Quan avui identifiquem la xarxa d'equipaments educatius (escoles bressol, centres de primària, secundària i formació professional, centres universitaris en alguns casos), la xarxa de centres de salut i de serveis socials, la xarxa de centres cívics, la xarxa de biblioteques i equipaments culturals, la xarxa de museus i arxius, la xarxa d'instal·lacions esportives (piscines, pistes, pavellons, camps d'esports, pistes d'atletisme), i veiem la geografia dels nostres pobles i ciutats esmaltada d'aquestes instal·lacions ens seria molt difícil retrocedir en el temps i situar-nos en el punt d'arrencada de 1979.

I això que malgrat la reiterada formulació des del municipalisme en el sentit que seria raonable una estructura de la despesa pública que representés un 50% de l'administració de l'estat, un 25% per les administracions autonòmiques i un 25% per les administracions locals, el volum de despesa pública que representen els municipis no s'ha mogut en aquests quaranta darrers anys del 14%.

Un rerefons polític i ideològic

D'una forma recurrent des del 1979 mateix i fins ara s'han plantejat dos falsos dilemes entre gestió i política i entre pedra i serveis. És el fals debat que també ha contaminat la política general quan s'ha pretès establir un antagonisme radical entre les agendes nacional i social. Ni un ni altre dilema són certs; es tracta, més aviat, d'interdependències inseparables. En el món local una política intel·ligent es concreta en una bona gestió. I l'obra feta, la pedra, esdevé sempre condició necessària però mai no és condició suficient. Ja ben entrat el segle XXI ens podem preguntar on radica el cercle virtuós que supera les aparents contradiccions. La resposta és múltiple: política intel·ligent, gestió eficient, infraestructures polivalentes i integració del patrimoni, la cultura i el coneixement en el bagatge i en el discurs de les poblacions que vulguin alçar la mirada i tenir la capacitat d'analitzar el passat, viure el present i construir el futur.

Es tracta de fer compatibles les polítiques tangibles i els horitzons utòpics com l'únic motor que transformarà la vida social i econòmica de les ciutats pel camí de la modernització amb plena incorporació de les polítiques d'igualtat i les polítiques de drets cívics enteses en el més ampli sentit.

En definitiva, es tracta d'inventar per resoldre i no inventar només per a l'autojustificació.

A manera de conclusió

En el balanç global d'aquests darrers quaranta anys hauríem de convenir a convertir la "ruptura municipal del 1979" en la "revolució municipal democràtica del 1979 al 2019".

Del 1979 fins ara hem viscut diverses crisis econòmiques i el punt d'arrencada assenyalava un màxim històric en les taxes d'atur, d'inflació i del preu del diner. La virulència de la crisi del 2008 ha afegit elements nous vinculats a la globalització, a la revolució tecnològica i a l'estructura del mercat de treball. En aquest context la precarització laboral, la immigració, els problemes dels joves per accedir al mercat de treball i el dèficit crònic en l'oferta d'habitatge assequible marquen amb un accent nou les polítiques municipals més recents que han hagut de demostrar, al llarg d'aquests darrers quaranta anys, una permanent capacitat d'adaptació i superació de les noves conjuntures socials i econòmiques.

Això vol dir també que una revisió dels darrers quaranta anys haurà d'atendre els canvis estructurals que s'han produït en la població, en la societat, en el mercat de treball i en les expectatives de les demandes d'una ciutadania cada cop més conscienciada i cada cop més exigent.

1979 va ser el punt d'arrencada. La revolució municipal és, hauria de ser, amb alts i baixos, una revolució contínua. Ací sí que des dels moviments veïnals i des dels poders locals "Els carrers seran sempre nostres".

Autobús de campanya del PSC a les eleccions municipals. 1979. Autor desconegut (Arxiu fotogràfic de Barcelona)

Preses de possessió de l'alcalde Narcís Serra i de la resta de membres del consistori municipal. 1979. Autor: Pérez de Rozas (Arxiu fotogràfic de Barcelona).

L'alcalde Narcís Serra passa revista a la Guàrdia Urbana el dia de Sant Rafael. 1979.
Autor: Pérez de Rozas (Arxiu fotogràfic de Barcelona).